

Kognitiivinen tutkimus adpositioiden semantiikasta

Kersten Lehismets: *Suomen kielen väylää ilmaisevien adpositioiden yli, läpi, kautta ja pitkin kognitiivista semantiikkaa*. Dissertationes Linguisticae Universitatis Tartuensis 21. Tartu: Tartu Ulikooli Kirjastus 2014. 193 s. + liitteet. ISBN 978-9949-32-654-9.

Kersten Lehismetsin väitöstutkimus *Suomen kielen väylää ilmaisevien adpositioiden yli, läpi, kautta ja pitkin kognitiivista semantiikkaa* tarkastettiin Tarton yliopistossa viime syyskuussa. Kysessä on ensimmäinen Tarton yliopistossa puolustettu suomen kielen alaan kuuluva väitöskirja. Tutkimus käsittelee nimensä mukaisesti väylää ilmaisevien adpositioiden (tai bipositioiden, grammiin) semantiikkaa kognitiivisen kielentutkimuksen näkökulmasta. Tarkastelun kohteena ovat siis esimerkkien 1–4 tapaiset adpositiorakenteet. Kuten esimerkeistä näkyy, Lehismets tarkastelee valitsemiensa adpositioiden käyttöä sekä pre- että postpositioidena kuin myös ilmaisemassa monentyppisiä merkityksiä, siis todellista ja kuviteltua liikettä väylällä.

- (1) Mies kiipesi aidan *yli*.
- (2) Puita kaatui *pitkin* rannikkoa.
- (3) Pakkasia riitti *läpi* talven.
- (4) Tällaisia taloja on rakennettu *kautta* Suomen.

Lehismetsin tutkimuksen teema on ajankohtainen ja merkityksellinen. Suomen kielen adpositiot ovat viime aikoina olleet suhteellisen useasti kieliopillisen ja semanttisen tutkimuksen kohteena (esim.

Huumo 2010, 2013). Tämä ei kuitenkaan heikennä Lehismetsin työn arvoa, sillä tutkimuskohde tarjoaa sopivankokoisen teeman, josta löytyy uutta ja mielenkiintoista sanottavaa. Lehismets myös ansiokkaasti sitoo tutkimuksensa aiheen aiempaan käsittelyyn. Esitetyt tulokset perustuvat systemaattiseen korpusaineiston tarkasteluun, mikä on selvä ansio verrattuna useisiin aikaisempiin, useimmiten tutkijan oman kieli-intuition varassa tehtyihin analyyseihin.

Yhä useampi fennistinen väitöstutkimus on artikkeliväitöskirja. Tämä on ymmärrettävää, sillä saadessaan ulkopuolista refereepalautetta kustakin artikkelista väitöskirjan tekijä on turvallisemmilla väylillä verrattuna monografialla väittelevään, joka usein joutuu odottamaan ulkopuolista palautetta aina esitarkastuslausuntoihin asti. Tässä suhteessa Kersten Lehismetsin työ ei ole poikkeus: tutkimus koostuu viidestä artikkelista ja niitä taustoittavasta ja kokoavasta johdanto-osuudesta. Käsikirjoitukseen sisällytetyt artikkelit ovat kaikki vertaisarvioituja ja ainakin suurimmaksi osaksi hyvätasoisilla foorumeilla julkaisuja. Kaksi artikkeleista on yhteisjulkaisuja, mutta niistäkin Lehismetsin oma kontribuutio käy ilmi. Kaksi artikkelia on kirjoitettu suomeksi, kolme englanniksi. Artikkelit valottavat tutkimuksen teemaa sopivasti hieman eri näkökulmista, ja väitöskirjan johdanto-osuus esittelee tiiviisti tutkimusaiheen, käytetyn teoreettisen välineistön ja tutkimusaineiston sekä sisältää artikkeleiden lyhyet kuvaukset.

Kokoelman ensimmäinen artikkeli ”Finnish path adpositions: Preposi-

tions or postpositions, subjective of objective motion?” (Huumo & Lehimets 2011) on kirjoitettu yhdessä Tuomas Huumon kanssa. Siinä tutkijat pohtivat adpositioiden *läpi* ja *pitkin* pre- ja postpositiorakenteiden semanttisia eroja. Toinen artikkeli, sekin yhteisjulkaisu mutta nyt Csenge Feketen ja Tuomas Huumon kanssa, on nimeltään ”Breaking through: How the force dynamic strength varies in Finnish adpositional constructions with the adposition *läpi* ’through’” (Fekete, Huumo & Lehimets 2013). Siinä tarkastellaan *läpi*-adposition voimadynaamisia ominaisuuksia ja verrataan sen käyttöä pre-, post- ja kvasiadpositiorakenteissa. Voimadynamiikan teemaa käsittelee myös kokoelman kolmas artikkeli ”*Yli, läpi ja kautta*: Suomen grammirakenteiden voimadynamiikkaa” (Lehimets 2013a). Siinä Lehimets vertailee kolmen grammin voimadynaamisia ominaisuuksia. Kokoelman neljäs artikkeli ”Verbit ja väylät” (Lehimets 2013b) on niin ikään kirjoitettu suomeksi ja julkaistu Suomessa. Nyt tavoitteena on löytää korrelaatioita *yli, läpi* ja *kautta* -adpositiorakenteissa käytettyjen verbien ja erilaisten väylätyyppien välillä. Kersten Lehimetsin väitöskirjan viimeinen artikkeli on nimeltään ”Bipositions and motion events: How verb semantics motivates prepositional vs. postpositional uses of Finnish path adpositions” (Lehimets 2014). Artikkelin on kokoelman verbikeskeisin ja käsittelee liikeverbejä, jotka esiintyvät adpositioiden *yli, läpi* ja *pitkin* kanssa samoissa rakenteissa.

Työn rajaus, aineisto, metodi ja käsitteet

Tekijä on päätenyt käsittelemään juuri adposioita *yli, läpi, pitkin* ja *kautta* rajoitukseen aineistoa (s. 16). Rajaus on tietenkin tässä mielessä perusteltu, vallankin kun juuri nämä neljä adpositiota ovat kielien taajaan käytettyjä väyläadpositioita. Kysyä voi silti, olisiko myös *poikki* ja *halki*

-adpositiot kannattanut ottaa mukaan tarkasteluun. Tällöin merkityskenttä olisi tullut paremmin katetuksi.

Kun tutkimuskohteeksi on valittu tämänkaltainen rakenne, jo peruskäsitteiden määrittelemisessä on oma työnsä. Esimerkki tästä on *läpi*-rakenteen arkkitehtuurin pohtiminen lauseessa *Juoksin metsän läpi*. Lehimets (s. 37) toteaa, että ensinnäkin *läpi* voidaan ajatella tässä postpositioksi, joka saa genetiivisijaisen substantiivin täydennyksekseen. Toisaalta *läpi* voidaan nähdä osana partikkeliverbiä eli predikaattia *juosta läpi*. Tälle tulkinnalle antaa tukea substantiivin objektimainen käyttäytyminen: se voi mennä kieltolauseessa partitiiviin (*En juossut metsää läpi*). Tämä on hyvä argumentti partikkeliverbin puolesta. Toisaalta partikkeliverbeille on tyypillistä se, että niistä muodostetaan prefiksiverbejä, kuten *antaa ilmi* -verbistä *ilmiantaa* (ks. VISK § 455). Yhdysverbiä *läpijuosta* eivät sanakirjat tuntene, mutta toisaalta siitäkin löytyy osumia esimerkiksi Googlessa haettaessa. Yksi mahdollisuus olisi tuki ajatella rakennetta resultatiivikonstruktiona, jossa *juosta*-intransitiiviverbi saa objektin tulosta ilmaisevan adverbien (*läpi*) yhteydessä (**Juoksin metsän vrt. Juoksin metsän läpi*).

Lehimets käyttää työssään korpusaineistoa esimerkkien esittelyyn sekä erilaisten tapausten ja merkitysryhmien suhteellisten osuuksien selvittämiseen. Aineistoa on kustakin adpositiosta noin 100:sta 300 esiintymään. Käsitteilyssä ei hyödynnetä varsinaista tilastollista analyysitapaa, mutta eri merkitystyyppien suhteellisten osuuksien löytämiseksi aineisto ja sen käsittelytapa ovat riittäviä. Joissakin työn kohdissa kuitenkin tuntuu siltä, että aineistoa olisi voinut hyödyntää enemmänkin. Esimerkiksi johdanto-osuudessa Lehimets katsoo, että tietyn biposition käyttö joko pre- tai postpositiona ”on kielenkäyttäjän makuasia” (s. 12) tai ”riippuu henkilökohtaisesta mieltymyksestä” (s. 15). Näin varmasti usein on-

kin, mutta toisaalta esimerkiksi valinta lähimerkityksisten rakenteiden *tietä pitkin* ja *pitkin tietä* välillä osoittaa merkittävää tendenssiä postposition eduksi. Nopea Google-haku paljastaa, että *tietä pitkin* saa 103 000 osumaa, kun taas *pitkin tietä* vain 18 400. Tällaisten seikkojen tarkastelu laajasta korpusmateriaalista olisi voinut tuoda yllättäviä tuloksia.

Lehismetsin väitöstutkimus on tehty asiantuntevasti kognitiivisen semantiikan teorioita ja metodeja hyödyntäen. Analyysissaan Lehismets hyödyntää alan tuttua välineistöä: fiktiivistä liikettä, tilanteen tarkastelijan subjektiivista näkökulmaa, mentaalista skannausta ja voimadynamiikkaa. Näistä etenkin Leonard Talmy (esim. 2000: 409–470) kehittämän voimadynamiikan – tilanteen vastakkaisen osallistujien, ”pyrkijän” ja ”vastustajan”, välisen kamppailun – soveltaminen tuo adpositioiden semanttiseen tarkasteluun innovatiivisen ja selitysvoimaisen lisän. Esimerkiksi *läpi*-adposition kuvamalla väylällä on tyypillisesti vastustajaa edustava este, jonka lauseen pyrkijä selvittää (esim. *Luoti meni seinän läpi ~ läpi seinän ~ seinästä läpi*). Joissakin kohdissa semanttisia näkemyksiä olisi ehkä voinut perustella myös klassisella tavalla muodostamalla (aineiston autenttisten) esimerkkien pohjalta minimipareja ja arvioimalla näin saatujen laboratoriolauseiden hyväksyttävyyttä. Esimerkiksi johdanto-osuuden sivulla 14 tutkija tarkastelee esimerkkiä 5 ja toteaa, että preposition ansiosta syntyy mielikuva jopa vailla päämäärää liikkuvasta juoksijasta ja että kiintopisteiden indefiniittisyys vaikuttaa tähän samoin kuin verbin toistaminen. Väitettä olisi voinut vielä tukea esimerkiksi sillä, että määränpään eksplikoiminen sopii selvästi paremmin postposition (esim. 6) kuin preposition (esim. 7) yhteyteen.

- (5) Juoksin ja juoksin ja juoksin, *läpi* talojen pihojen, autoteiden ja puistojen.

- (6) Juoksin puiston *läpi* kotiin.
(7) ?Juoksin *läpi* puiston kotiin.

Väitöskirjansa johdanto-osuudessa Lehismets käsittelee myös erilaisia väyliä (s. 24). Sijainti- ja prosessiväylien syntaktisena erona tuodaan esiin se, että esiintymisväylissä (esim. 8) adpositiorakenne on pakollisempi, siis syntaktisesti täydennys, kun taas prosessiväylien (esim. 9) yhteydessä adpositiorakenne on kehysadverbiaalin tapainen, verbin valinnainen seuralainen.

- (8) Lampaita lojui *pitkin* laidunta.
(9) Puita kaatui *pitkin* rannikkoa.

Esiintymisväylä *Lampaita lojui pitkin laidunta* on siten luonteva, mutta sama lause ilman adpositiorakennetta ei (**Lampaita lojui*). Sen sijaan lauseet *Puita kaatui pitkin rannikkoa* ja *Puita kaatui* ovat molemmat hyväksyttäviä. Analyysia olisi voinut tässä kohdassa syventää pohtimalla sitä, redusoituuko väylätyyppi predikaattiverbin argumenttirakenteeseen. Tähän antaisi perusteita se, että *lojua* on eksistentiaalinen verbi, jonka argumenttirakenteeseen kuuluu paikanilmaus, mutta *kaatua* intransitiivisena ei edellytä samalla tavalla paikan määrittä.

Kersten Lehismets soveltaa työssään monia kognitiivisen kielentutkimuksen käsitteitä asiantuntevasti. Yksi käytetyistä käsitteistä on konstruktio, joka näyttää viime aikoina laajentuneen fennistiikassa kognitiivisen kielentutkimuksen alalta melkoiseksi yleiskäsitteeksi ilman, että sitä määriteltäisiin tarkasti. Myös Lehismets olisi voinut väitöstutkimuksessaan pohdita tarkemmin, missä mielessä esimerkiksi liikeverbin ja adposition muodostamat rakenteet ovat nimenomaan konstruktioita.

Analyysi ja merkitysnäkemys

Kersten Lehismetsin analyysi on kautta linjan asiantuntevaa ja sen tulokset uskot-

tavan tuntuista. Lehimets katsoo adpositioiden merkitysten pohjaavan tiettyihin mielikuvaskaemoihin. Hän käsittelee työn johdanto-osuudessa mielikuvaskaemoja ja konseptuaalisia perusrelaatioita adpositioiden semanttisen kuvauksen välineinä sekä havainnollistaa merkitystä kognitiivisen semantiikan tapaan kuvioiden. Tämä on mielestäni hyvä ratkaisu. Ehkä tosin kuviota 3, joka kuvaa spatiaalisen *läpi*-adposition mielikuvaskaematista rakennetta (s. 27), olisi voinut vielä täydentää jatkamalla muuttujan liikerataa kuvaavaa nuolta kiintopisteen rajojen ulkopuolelle. Tällöin se kattaisi myös relation separaatiovaiheen, jota *läpi* kiistatta osoittaa.

Koska artikkeliväitöskirjan osajulkaisut on kirjoitettu usean vuoden aikana, niissä näkyy tutkijan ajattelun kehittyminen. Kokoelman kolmannessa artikkelissa ”*Yli, läpi ja kautta*: Suomen grammatikoiden voimadynamiikkaa” (Lehimets 2013a) tutkija katsoo, että lauseessa *Laiva pääsi kanavan läpi* ei ole kyse voimadynamisesta asetelmasta, koska siinä kiintopiste edistää muuttujan liikettä. Toisaalta voi kysyä, eikö *päästä*-verbi jo sinänsä presupponoi implisiittisen esteen tai vastustajan, joka pyrkii vaikeuttamaan verbin tekijän toimintaa, ja siten sisällä ainakin latentin voimadynamisen ulottuvuuden. Kokoelman toisessa artikkelissa ”Breaking through: How the force dynamic strength varies in Finnish adpositional constructions with the adposition *läpi* ’through’” semanttisesti samankaltaisia verbejä *syöksyä* ja *rynnätä* pidetäänkin sellaisenaan voimadynamisina (Fekete, Huumo & Lehimets 2013: 38).

Semantiikkaa käsittelevää tutkimusta tuskin voi tehdä ottamatta joko eksplisiittisesti tai implisiittisesti kantaa siihen, millaisena oliona kielellinen merkitys ylipäänsä ymmärretään. Työnsä johdanto-osuudessa (s. 19–20) Lehimets puhuu siitä, että kielellinen merkitys on yhtäältä kollektiivinen, kieliyhteisölle yhteinen,

toisaalta subjektiivinen, puhujakohtainen. Siten ilmausten tulkinnoissa ”voi olla puhujakohtaista vaihtelua” (s. 20). Kognitiivisessa semantiikassa tällainen näkemys tiivistyy semantiikan ensyklopedisuuteen. Lehimets toteaa Onikki-Rantaa (2010: 48) viitaten, että semanttisessa tutkimuksessa tulee erottaa merkityksen implisiittinen ja eksplisiittinen koodaaminen. Tutkimusta lukiessa paikoin tuntuu kuitenkin siltä, että Lehimets on ehkä lukenut esimerkkeihin enemmän kuin niissä varsinaisesti sanotaan. Esimerkiksi esimerkin 10 lauseessa taloon pääsy on tutkijan mukaan edellyttänyt ikkunan rikkomista ja esimerkissä 11 päähuomio ei ole liikkeessä vaan lauseen ilmaisemassa muussa toiminnassa, siis tässä tapauksessa konserttien pitämisessä.

- (10) Varkaat murtautuivat toimistoon ikkunan *kautta*.
- (11) Negative on kiertänyt *pitkin* maailmaa.

Ensyklopedisen tiedon pohjalta voidaan luonnollisesti olettaa, että esimerkin 10 kuvaamassa tilanteessa ikkuna on varmaankin rikottu varkaiden murtautuessa sisään, mutta yhtä lailla ikkuna on voinut olla raollaan tai se on voitu irrottaa karmeineen ehjänä. Esimerkissä 11 taas *kiertää*-verbi osoittaa nähdäkseni ensisijaisesti juuri liikettä ja konsertoimisen merkitys tulee vasta toissijaisesti siitä ensyklopedisestä tiedosta, joka subjektiiviseen (*Negative*) liittyy. Jos kielellinen merkitys ymmärretään perusuonteeltaan ensyklopediseksi, tämän tyyppisiltä tulkitapulmilla ei semantiikassa voi välttyä. Tutkimuksessa olisi silti hyvä pyrkiä päättämään kielellisen ilmauksen varsinaisessa merkityksessä tai vaihtoehtoisesti eksplikoida se, mitä lauseessa sanotaan, ja se, millaisia päätelmiä lauseen pohjalta on mahdollista tehdä. Vaarana on nimittäin se, että mitä kauemmas etäännyttään siitä merkitysisällöstä, joka ilmauksilla

eksplisiittisesti on, sitä spekulatiivisemmaksi analyysi käy.

Lopuksi

Kersten Lehismetsin väitöstutkimus puolustaa paikkaansa fennistisenä opinnäytteenä. Se nostaa esiin lukuisia adpositioiden käyttöä määrittäviä tendenssejä: Merkitykseltään skemaattiset liikeverbit suosivat postpositioita, spesifiset taas prepositioita. Erityyppisissä väylissä puolestaan esiintyy korrelaatiota väylän tyyppin ja lauseen predikaattiverbin leksikaalisen semantiikan välillä. Esimerkiksi liikeverbejä käytetään tyypillisesti liikeväylä- ja sijaintiväyläilmauksissa ja teko- ja tapahtumaverbejä siirtymä- ja prosessiväyliä kuvaamisessa. Yksi tutkimuksen mielenkiintoisimmista havainnoista koskee *yli*, *läpi* ja *kautta* -adpositiorakenteiden voimadynaamista luonnetta. Lehismetsin yleistyksen mukaan pre-, post- ja kvasiadpositioiden merkitykset muodostavat voimadynaamisen jatkumon, eräänlaisen hierarkian, jossa adposition voimadynaaminen merkitys prepositiona (esim. *läpi seinän*) on heikompi kuin postpositiona (*seinän läpi*), ja postpositionaalinen merkitys on puolestaan heikompi kuin kvasiadpositionaalinen (*seinästä läpi*).

Myös rakenteeltaan työ on onnistunut. Väitöskirjan johdanto-osuus muodostaa artikkeleiden kanssa koherentin ja kattavan kokonaisuuden pienestä toistosta ja päällekkäisyydestä huolimatta. Väitöskirjan lopussa esitetty yhteenveto kokoaa näsevästi työn keskeiset tulokset.

Vaikka kriittinen lukija voikin paikoin olla eri mieltä yksittäisistä työssä esitetyistä merkitystulkinnoista, on Lehismetsin lingvistinen analyysi nähdäkseen uskottavaa ja oikeaan osuvaa. Yhtenä tutkimuksen ansiona voidaan pitää sitäkin, että analyysin tekijä ei ole kielen syntyperäinen puhuja. Kersten Lehismetsin väitöstutkimus *Suomen kielen väylää ilmaisevien adpositioiden yli, läpi, kautta*

ja pitkin *kognitiivista semantiikkaa* on kokonaisuutena tarkasteltuna kompaktisti kirjoitettu raportti hyvin muodostetusta tutkimusasetelmasta. Työ tarjoaa selvän kontribuution suomen kielen adpositioiden semanttiseen tutkimukseen.

JARI SIVONEN
etunimi.sukunimi@oulu.fi

Lähteet

- FEKETE, CSENGE – HUUMO, TUOMAS – LEHISMETS, KERSTEN 2013: Breaching through. How the force dynamic strength varies in Finnish adpositional constructions with the adposition *läpi* 'through'. – *Linguistica Uralica* 49 s. 30–49.
- HUUMO, TUOMAS 2010: Suomen väyläadpositioiden prepositio- ja postpositiokäytön merkityseroista. – *Virittäjä* 114 s. 531–561.
- 2013: Many ways of moving along a path. What distinguishes prepositional and postpositional uses of Finnish path adpositions? – *Lingua* 133 s. 319–335.
- HUUMO, TUOMAS – LEHISMETS, KERSTEN 2011: Finnish path adpositions. Prepositions or postpositions, subjective of objective motion? – Boguslaw Bierwiaczone, Bożena Cetnarowska & Anna Turula (toim.), *Syntax in cognitive grammar* s. 135–148. Czestochowa: Wyższa Szkoła Lingwistycznej.
- LEHISMETS, KERSTEN 2013a: *Yli, läpi ja kautta*. Suomen grammirakenteiden voimadynamiikkaa. – *Virittäjä* 117 s. 346–371.
- 2013b: Verbit ja väylät. – *Sananjalka* 55 s. 29–50.
- 2014: Bipositions and motion events. How verb semantics motivates prepositional vs. postpositional uses of Finnish path adpositions. – *Folia Linguistica* 48 s. 85–118.
- ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ, TIINA 2010:

Ronald W. Langacker ja kognitiivisen kieliopin perusta. – Pentti Haddington & Jari Sivonen (toim.), *Kielentutkimuksen modernit klassikot* s. 30–57. Helsinki: Gaudeamus.

TALMY, LEONARD 2000: *Toward cognitive semantics. Volume I. Concept structuring systems*. Cambridge: The MIT Press.

VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoersio. <http://scripta.kotus.fi/visk> (19.2.2015).

Tutkimuksia uskonnollisesta kielestä ja sen käytöstä

Riikka Nissi & Aila Mielikäinen (toim.): *Sanaa tutkimassa. Näkökulmia uskonnolliseen kieleen ja sen käyttöön*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2014. 345 s. ISBN 978-952-222-554-2.

Uskonnolliset vuorovaikutustilanteet ja tekstit ovat olleet tällä vuosituhannella monen fennistisen opinnäytetyön aineistona (esim. Lehtinen 2002; Leiber 2003; Lappalainen 2004; Kela 2007; Nissi 2010). *Sanaa tutkimassa: Näkökulmia uskonnolliseen kieleen ja sen käyttöön* -artikkelikokoelma on kuitenkin ensimmäinen kielitieteellinen teos, jossa fokus on uskonnollisessa kielessä itsessään, ja se kokoaa näin hajallaan olevia havaintoja yhteen.

Riikka Nissin ja Aila Mielikäisen toimittama kirja koostuu johdannosta ja yhdeksästä artikkelista, jotka on ryhmitelty kolmeen osaan. Ensimmäinen osa keskittyy kirjoitettuun kieleen, toinen puhuttuun, ja kolmannessa tarkastellaan metaforia. Jako on looginen, mutta muutkin ratkaisut olisivat olleet mahdollisia. Tarkastelunkin artikkeleita osin eri järjestyksessä kuin ne ovat kirjassa. Teoksen pääpaino on nykykielessä, ja varsin suuren osan saa erilaisten uskonnollisten vuorovaikutustilanteiden tarkastelu keskusteluanalyttistä metodologiaa käyttäen. Suoma-

laisessa kontekstissa ei ole yllättävää, että uskonnollinen viittaa tässä kristinuskon piirissä tapahtuvaan kielenkäyttöön.

Raamatunkäännösten historian kautta nykyhetken

Toimittajien kirjoittama johdanto on erinomainen avaus kirjalle. Siinä esitellään keskeiset käsitteet ja lähestytään aihepiiriä monitieteisesti ja -puolisesti tuoretta tutkimusta käyttäen. Niinpä se tarjoaa hyvän aloituspaketin vaikkapa aihepiiristä kiinnostuneelle opinnäytetyön tekijälle.

Vaikka lukija olisikin kiinnostunut ensisijaisesti nykyään käytettävästä uskonnollisesta kielestä, hänen on hyvä tuntea sen syntytausta. Tähän saa vankan pohjan Aila Mielikäisen kirjoittamasta yleiskatsauksesta, jossa rakennetaan kehityskaari Agricolasta tähän päivään. Suurten linjojen lisäksi artikkelissa on kiinnostavia yksityiskohtia, kuten sen havainnollistaminen, mistä aineksista niin sanottu piipiatyyli syntyy ja millaisten merkityksenmuutosten kautta sanoista tulee uskonnollisia. Nykyään uskonnollisissa teksteissä ja vuorovaikutustilanteissa on runsaasti variaatiota samaan tapaan kuin muissakin diskursseissa, eikä aina ole yksiselitteistä, mikä on uskonnollista ja